

CRONICI SIGHIȘORENE (I)

Liviu Cîmpeanu

Nicolae Teșculă

Apariția cronicicii sighișorene în secolul al XVII-lea și dezvoltarea ei o putem integra în contextul european legat de criza spirituală a secolului, de disputele teologice care afectează întreaga creștinătate occidentală de după Reformă. Este secolul în care încet, încet Renașterea face loc Barocului, care aduce o nouă sensibilitate. În același timp este secolul în care putem spune ca debutează nouă epocă, și anume cea modernă. Deși formele societății moderne nu sunt încă palpabile, apariția bisericilor naționale, traducerea Sfintei Scripturi în limbile vernaculare și întărirea statului absolutist de pe urma prăbușirii autorității bisericii universale sunt germeii care anunță zorii noii epoci.

Pentru Transilvania mai putem adăuga criza politică accentuată ca urmare a disputelor dintre Habsburgi și Imperiul Otoman asupra teritoriului dunărean, a multitudinii de războaie care măcinau Ardealul au dus la o predilecție pentru istorie și pentru a păstra memoria trecutului într-un viitor nesigur.

Edit Szegedi în lucrarea sa dedicată istoriografiei săsești arăta că în acest secol, istoriografia la sași a jucat un rol de evidențiere a identității politice și juridice a legăturilor dintre comunitate, Universitatea Saxonă și Principat.

Acum istoria se situează între două coordonate, între Umanism și Reformă, este o necesitate de a apăra statutul politic al națiunii, ca și un impuls la cunoașterea trecutului istoric prin apelul la arhive, prin realizarea de culegeri de izvoare. De asemenea o putem integra într-un curent care ține seama de perspectiva istoriei bisericești, ca o istorie a reformei, dar și de o apropiere de beletristică prin memorialistică. Forma scrisului istoric este acela al unei istorii locale cu un interes regional, care pune orașul și istoria sa în centrul evenimentelor. Cronistica păstrează

în mare parte forma cronologică lapidară, dar evoluează spre menționarea opiniilor autorului sub forma unor lucrări memorialistice.¹

Pentru secolul al XVII-lea am repertorizat un număr de 12 cronicari cu una sau mai multe încercări de menționare a trecutului. Formele de abordare sunt diverse: de la mici menționări ale unor evenimente din trecut sau din prezent, până la lucrări elaborate care tratează istoria Transilvaniei și istoria bisericii. Aceeași diversitate o observăm și la cei care scriu: de la simpli oameni, notari de breaslă sau „vateri” de vecinătăți, până la erudiți școliți în Universitățile germane sau italiene, cu o implicare activă în viața politică sau bisericească a Ardealului.²

Aici amintim pe **Petrus Sirius, Michael Moses, Johann Ursinus, Zacharias Filkenius Georgius Kraus cel Bătrân, Georg Wachsmann, Johann Goebel, Andreas Gebell, Johann Kempes, Georgius Kraus cel Tânăr, Martin Kelp și Georg Haner.**

La aceste cronicari tot pentru secolul al XVII-lea am mai putea adăuga o cronică anonimă pe care Karl Fabritius în al său studiu dedicat cronicării sighișorene nu o menționează. În unele monografii dedicate orașului Sighișoara³ ea apare menționată sub numele de *Cronica Schenker sau Schenker-iană*. Numele acestei cronicari este de fapt: *Chronica Anonymi eu. jusdem procipique vero Schaessb.res tempore hui transscripta ex. Autographo classiss D. Johannis Godofredi Schenker dicta a Th. Posesor*. Din titlu aflăm că este vorba de o cronică anonimă a orașului, transcrisă de către Johann Gottfried Schenker, de unde probabil și numele de

¹ Edit Szigeti *Tradiție și inovație în istoriografia săsească între baroc și Iluminism*. Teză de doctorat, Cluj Napoca, 2002, pp. 124-135.

² Vezi o analiză asupra cronicării sighișorene în această decadă în: Karl Fabritius „Die Schässburger Chronisten des Siebzehnten Jahrhunderts“ in *Siebenbürgische Chronik des Schässburger Stadtschreiber Georgius Kraus 1608-1665*, II Theil, Wien, 1864, pp. XVI-XLV; Costin Feneșan, *Doi cronicari ardeleni din secolul al XVII-lea*, Editura de Vest, Timișoara, 2001, passim; Nicolae Teșculă „Cronistica sighișoreană în secolele XVII-XVIII”, în *Vatra*, nr. 6, 2006, Tg. Mureș, p. 25-30.

³ în acest sens vezi bibliografia de la monografia scrisă de Emil Giurgiu *Sighișoara*, ed. Sport-Turism, București, 1982.

Schenker, dată cronicii. Despre acest personaj știm doar ca a fost preot în Sighișoara între 1787 –1819, la Biserica Mănăstirii⁴

Ceea ce ne-a parvenit este o copie în limba germană de secol XVIII, după cum reiese din documentul păstrat la Arhivele Statului, filiala Tg. Mureș.⁵ Cronica tratează evenimentele din perioada 1198-1710, într-o manieră cronologică. Dacă pentru primele secole informațiile sunt lapidare, secolul al XVII-lea cunoaște o bogăție de informații, o consistentă descriere a incendiului, urmând ca pentru începutul secolului al XVIII-lea informațiile să fie la fel de lapidare, singura informație inedită fiind legată de menționarea perioadei cumplitei ciume din 1709 și a numărului de victime. Nu avem însă mai multe date legate de această cronică. Posibil să preia informații de la cronicari din secolul al XVII-lea cum au fost Georgius Krauss sau Johann Ursinus.

Autorul textului de față este Martin Gottlieb Schech von Sternheim (1724-1807), care provine dintr-o familie de negustori imigranți din Plaunitz. Orfan de mic copil, va fi crescut de preotul orașului Sighișoara Bartolomeus Melas (tatăl generalului Michael von Melas). Studiile le începe la Gimnaziul sighișorean, apoi la Universitățile din Breslau, Frankfurt am Oder și Leipzig. Întors în patria sa îndeplinește diverse funcții administrative cum ar fi cea de notar, judecător regal în orașul natal, reprezentant al Sighișoarei la adunările "Universității Saxone" și în Dieta Transilvaniei, cea de conducător al scaunului Oraștie, cancelist în cancelaria protonotarului și secretar al Comitetului Națiunii Săsești. Datorită meritelor sale deosebite, împăratul Francisc I îl ridică la rangul de nobil în anul 1804. Cercetatorul Geront Nussbecher arată că începând cu anul 1756 în calitate sa de notar face prima aranjare sistematică a arhivei scaunului Sighișoara. A publicat

⁴ *Schässburg. Bild ein siebenbürger Stadt.* Rautenburg Verlag, 1998, p. 136 (în continuare *Schässburg...*).

⁵ vezi Arhivele Naționale ale României. Direcția Județeană Mureș, *Fond Colecția de documente a Muzeului de Istorie Sighișoara*. nr. 322/1828 , Dosar *I.G. Schenker Cronica orașului Sighișoara cuprinzând evenimentele din 1198-1710*. nr. 18.

studii istorice ca: "Die Geschichte des Großfürstenthums Siebenbürgen von den Uralten Zeiten her bis auf das 1780 Jahr" (Istoria Marelui Principat al Transilvaniei din cele mai vechi timpuri și pâna în anul 1780).⁶

Textul în sine conține cinci elemente și anume: textul cadru, discuția între abatele Eder și Martin Gottlieb Schech von Sternheim, care constă în trei întrebări cu conținut istoric pe care Eder i le adresează notarului sighișorean; următoarele trei elemente ale textului sunt răspunsurile notarului, ce conțin informații inedite despre arhiva orășenească, un fragment de cronică de secol XVII și câteva aprecieri istorico-genealogice despre voievodul Ștefan Bathory. Al cincilea element sunt câteva însemnări cronistice anonime din secolul al XVIII-lea.

Cea mai spectaculoasă parte sunt fragmentele de cronică de secol XVII asupra cărora o să insistăm în continuare. Este vorba despre evenimentele politico-militare din primii ani ai secolului, care au afectat Sighișoara în contextul războiului de 13 ani 1593-1606, când sighișorenii și-au demonstrat atașamentul față de Casa de Habsburg. Potrivit textului, fragmentele provin din Cronica din globul cruciger al Turnului cu Ceas, scrisă de notarul orașului Georgius Krauss. O lectură critică și comparativă a vechilor cronici sighișorene relevă faptul că acest text are la bază o cronică mai veche alcătuită de Georg Wachsmann și Johann Goebel ante 1663.⁷

Se pare că Georgius Krauss a întocmit cel puțin două variante ale textului, una fiind pusă în globul cruciger al Turnului cu Ceas în 1677, unde a stat până în 1773 și cea de-a doua păstrată în Arhiva Orașului Sighișoara și copiată în prima jumătate a secolului XVIII de către Josephus Krauss, copie care la rândul ei a ajuns

⁶ Date despre biografia sa vezi: *Schäßburg...*, p.400.; Geront Nussbächer „Contribuții la istoria arhivei orașului Sighișoara în secolul al XVIII-lea” în *Din istoria arhivelor ardeleni. 75 de ani de la înființarea Arhivelor Statului Cluj*, Cluj-Napoca, 1995, pp. 137-144.

⁷ Johann Goebel et Georg Wachsmann, „Chronica Civitatis Schaessburgensis 1514-1663”, în *Deutsche Fundgruben*, vol II, ed. contele Josef Kemeny, Cluj, 1840, pp. 85-140.

în arhiva familiei Mild⁸. Varianta din globul cruciger a fost găsită după o sută de ani cu ocazia restaurării Turnului cu Ceas.⁹

Fragmente din această variantă au fost reproduse de Martin Gottlieb Schech von Sternheim, în acest raport-răspuns adresat lui Karl Eder, pe care îl reproducem mai jos cu traducere în limba română pentru prima oară în istoriografia română.

Textul a fost transcris după originalul păstrat în Arhivele Naționale ale României, Direcția Județeană Mureș, *Fond Colecția de documente a Muzeului de Istorie Sighișoara*, nr. 322/1828 , Dosar *Martin Gottlieb Schech von Sternheim-Diferite evenimente din istoria orașului Sighișoara, original, germană*, Cota 24. Numerotarea filelor este indicată pe coloana albă din stânga textului, în conformitate cu numerotarea istorică. La traducere s-a încercat să se păstreze cât mai fidel sensul și forma frazelor, de aceea pe alocuri textul poate părea greoi și stângaci. Toate contribuțiile sunt marcate cu paranteze patrate.

f. 1 f. Memorabilia Schaessburgensia.

H. Abt Eder fragt St. v. Sternheim:

*1. Ob das Original der Urkunde v. Joh. Zapolya v. 1532, durch welche einige Vorkehrungen des Königs Wladislaus, zur Aufnahme der Burg, dann einige Artikel der Schäßburger bestätigt werden, im Archiv vorfindig sey, unter welche Archiv Nrs. u. ob es z.z. mit Siegel versehen sey?*¹⁰

⁸ Această variantă a fost publicată : *Aus den Zeiten tiefstes Not. Zwei chronistische Berichte aus der Fürstenzeit Siebenbürgens von Georgius Krauss. Juratus notarius der Stadt Schaessburg. Mit der Selbstbiographie und einem Bildnis des Verfassers*, Herausgegeben von dr. Fritz Mild, Druck und Verlag von Friedr. J. Horeth, Schässburg, 1926.

⁹ Cf. infra, f.1. verso a manuscrisului (indicată pe coloana albă din stânga textului). Arhivele Naționale ale României. Direcția Județeană Mureș, *Fond Colecția de documente a Muzeului de Istorie Sighișoara*.nr. 322/1828 , Dosar *Continuarea cronicii din Turnul cu Ceas a lui Georgius Krauss pentru perioada 1681-1775, original, germană*, Cota 21, f. 1. față.

¹⁰ Fragmentul de text redat aici cu *italics* este în original o notă marginală, pe coloana albă (necrisă) din partea dreaptă a textului.

Hierauf antwortet Sch. v. St. : dieses Original, welches zwar mit keinen Siegel versehen, war, jedoch die Schnur worann das Siegel gehangenn, war noch, wie ich mich besinne, ganz vorhanden, zeit während meines Notariats (welches 1756-1775 war) noch wirklich im Archiv vorrätig. Da aber das Gewölbe, wo das Archiv aufbehalten wird, durch den Regen schaden erlitten, u. den Einsturz drohete, so wurde vor nöthig erachtet solches abbrechen u. die schadhafte Stelle ausbeßern zu laßen. Dieses geschah um das J. [loc gol în ms.].

Da man aber zu dieser Absicht das Archiv vorher raumen mußte, hatte man die Unachtsamkeit gehabt, u. die Schrifte, die vorher wohl nach ihrer verschiedenen Gegenständen separirt waren, neu zusammen, in große Schubladen, zu paken, um solche während der Arbeit in Sicherheit zu bringen. Ob nun gleich das Archiv Gebäude wieder in die Ordnung ist, so sind doch die alten Schriften in der größten Unordnung, weil auch niemand daselbst gratis arbeiten will. Unter andern ist auch erwähnte Original Urkunde irgendwo unter andere Schriften vermischt worden. Dergestalt als selbige neulich im Archiv gesucht wurde, selbige gar nicht gefunden werden konnte. Inzwischen zweifle gar nicht, wenn bei bequemer Witterung selbige mit fleiß gesucht werden wird, solche ohnfehlbar zu finden seyn wird.

2. *Ob man aus dortigen Urkunden keinen Beweis von Anhänglichkeit der Stadt an das Haus Oesterreich nehmen kann?*¹¹

Über die Anhänglichkeit der Stadt Schäßburg an das keyserliche, österreichische Haus, besinne mich zwar nicht einige wichtige Urkunden, die Processe zum Beweise davon wäre verfaßt worden, in hiesigen Archiv bemerkt zu haben. Andere *facta* hingegen, aber meistens höchst traurige Vorfälle, die diese Anhänglichkeit verursacht haben, finden sich als die

¹¹ Și această frază, redată aici cu *italics* este o notă marginală, pe coloana albă (nescrisă) din partea dreaptă a textului.

überzeugendsten Beweise. Die siebenbürgische Geschichte liefert aus die umständliche Beschreibung der höchst unruhigen u. unbeständigen Regierung des ehemaligen Fürsten Sigismund Bathori. Dieser junge

f. 1 v. Fürst nahm nach dem Tode des ihm, wegen seiner Kinderjährigkeit/ [gegebener Vormund, Joh. Göczi] die Regierung Ao. 1588 selbst an, wurde derselben aber, nach wenigen Jahren so satt, daß er mit allerlei Gedanken umging, des Landesregierung befreyet zu werden. Er reisete schon Ao. 1597 nach Prag u. trug dem Kayser Rudolph den Wechsel des 7bürgischen Fürstenthums gegen die Fürstenthümer Oppeln u. Ratibor in Schlesien an, welches auch bald darauf, durch den Botskai, zu Stande gebracht wurde. Weil ihm aber der Wechsel wiederum bald gereute, so kam er ganz unvermuthet in Klausenburg an u., der Großmütigsten Kaisen ohnerachtet, er sich das Land hatte huldigen laßen, überließ ihm ungehindert die Regierung. Zum zweitemal versuchte er den Kaiser u. verrichtete durch seine Bevollmächtigten ein förmlichen Cessions Instrument unter dem 6-ten April 1599. Mittlerweile aber hatte er seinen Vetter, den Cardinal Andr. Bathori, Bischof von Warmland, berufen um ihm das Fürstenthum zu übergeben. Wie dieser ums Leben gekommen war, entstand in 7bürgen eine erbärmliche Anarchie. Sigismund erklärte sich wieder zum Fürsten v. 7bürgen u. wurde von vielen, besonders die [die] vom Wajden Michaly u. dem Gral. Basta streng behandelt worden, angenommen. Da erschienen nun bald die Anhänger des Fürsten, bald die Bastaischen Völker. Wenn eine Parthei der Uebermacht weichen mußte, so kam die Gegenparthei und nahm der vorigen ihre Stelle ein, u. zehrte des vollend auf, was die vorigen zurückgelassen hatten.

Als Ao. 1773 der hiesige St[un]dtthurm reparirt worden mußte, so fand man im Thurmknopf, nebst verschiedenen Abschriften einiger Privilegien, auch

eine historische Verzeichniß der Vorfäter (sic!) hiesiger Stadt, wovon folgender Abzug genommen worden ist.

[Cronica din globul cruciger al Turnului cu Ceas. Fragmente].

Ao. 1601. Als der Gral. Basta u. Michael Waida mit ihren Völkern ins Land kommen u. unter Klausenburg ruten, mußten die Klausenburger zur Rantion 20000 Fl. erlegen, bitten um Gnade u. ergeben sich, welches auch Kronstadt, Mediasch u. Nösen gethan, und thun müßten. Endlich kommen des Basta Völker auch nach Schäßburg, fordern auch eine große Summe Geldes, welches auch geschehen mußte u. ist die Stadt in solche Armuth u. Schulden gerathen, daß die Stadt mehr als 30000 Fl. Schulden machen mußte.//

f. 2 f. Nachdem sich Basta zurück auf Sathmar gezogen, kommen des Bathori Sigmond Völker an, traktiren so lange bis sie auf Treu u. Glauben in die untere Stadt eingelaßen werden, bleiben daselbst etliche Tage friedsam, suchen aber gleichwohl alle Weg und Gelegenheit, wie sie mit List die Burg einnehmen möchten. Von ohngefähr hatte damalzten der Haller Gabor Weine in die Burg geflüchtet. Da aber nun der Haller auf des Kaisers Seite war, beginnt er den Wein aus der Burg abzuführen. Als die Weine den 14-ten X-bri 1601, da eben Predigt gehalten worden, aus der Burg sollten geführt werden u. die Wägen unter das vorderste Thor anlangten, halten die Unger die Wägen mit den Weinen auf, überfallen das Thor u. so brechen die Zekel mit großer Gewalt in die Burg hinein, fangen an das Volk niederzuhauen, fallen in die Häuser, schlagen Gewölbe, Kasten u. Keller auf, rauben u. plündern alles dahin, kleiden in so grimmiger kälte klein u. groß ab, daß sie nackt u. blos in die umliegenden Dörfer laufen mußten. Es kamen viele bürgerliche Leute ums Leben, unter andern 2 Pfarrer: Simon Czekelius von Nethus u. Lucas Wystius von Dalya, welche in der Predigt gewesen waren. Noch mehrere wurden verwundet, welche doch alle starben, so gering sie

doch verwundet gewesen. *In Summa* was vor Jammer und Elend gewesen, ist nicht zu beschreiben. Nach den Ungarn u. Szeklern kamen die Kozaken u. bekamen das beste weil sie in der großen Berg Kirche großen Reichthum bekommen von silbernen Kelchen, Meßgewändern des Heil. Nikolai u. der 12 Apostel, wie auch anderer heiligen silbernen *Statuas*. Das Kriegesvolk hat nicht untersucht gelaßen, die Todtengräber geöffnet u. beraubt, ja auch die heimlichen Oerter und Gemächer wurden untersucht, das nichts verborgen bleiben konnte. Es war ein jämmerlichen Zustand. Die armen Bürger hatten in ihren Häusern keine Ruhe. Die Zekel theilten alles nach ihrem Willen aus, prangten u. stolzierten in unsere Häusern u. vermeinten ewig darinn zu wohnen, hielten alles vor ihr Eigenthum u. nannten die Stadt nach ihrem Namen Nemesvar, vermeinten daß sie von Teutschen nimmermehr sollte bewohnt werden./

f. 2 v. Der Csaki Istvan hatte den Mako György zum Obercapitän mit den Egri Györgj anstatt des Bürgermeisters gesetzt, welche alles in der Stadt zu bewirten u. Recht hielten, welches alles unwissend u. wieder des Fürsten willen geschehn. Dieser war bei Deva u. führte nur den Namen des Fürsten, aber Csaki administrirte alles im Land. Die Zekel hatten die Burg ine vom 14-ten X-bris 1601 bis in den Julius 1602. Aeußerlich wollten doch auch Christen seyn u. hielten ihren Gottesdienst in dem Kloster /: die untere ev. Kirche:/¹², die Bürger mußten in der Kapelle vorlieb nehmen, wo ihnen der eine Diaconus Matth. Göldner halb nakt und bloß den Gottesdienst hielt. Denn der Pfarrer Petr. Surius u. übrige Geistlichkeit hatten sich flüchten müßen. Der ganze Rath wurde im Arrest gehalten u. oft über sie beschloßen daß sie getötet werden sollten, ohnerachtet sie eine rantion v. 8143 Fl. u.

¹² Paranteză a copistului din sec. XVIII.

extra 100 Species Dukaten erleget, wozu noch auch die Stadt 7000 Fl. u. 613 Kübel Korn /: welches damals 5 Fl. gegolten:/¹³ erleget.

Der gemeine Raub wurde ohne die Kirchenschätze auf 50000 Fl. erichtet. Aus der Stadt Laden sind absonderlich genommen worden 3000 Fl.. Nach der Rantion u. Schätzung hatte der Csaki aus des Satans Eingebung dem Paladi György den Befehl ertheilet, dem gefangenen Rath in der Nacht hinrichten zu laßen. Allein Gott lenkte deßen Herz zur Barmherzigkeit, daß er den Befehl nicht vollzog. Es ist aber gesagt worden, daß der Czaki Istvan, der damals in Mediasch residirte, in der nemlichen Nacht vor Gewißensbißen nicht ruhen konnte und des folgenden Morgens eine große Freude von sich spüren laßen, als er gehört hat daß sein Befehl nicht vollzogen worden.

Inzwischen starben sie alle in kurzer Zeit. Der einzige Steph. Henneng setzte sein Leben noch fort, so daß er des 1608-ten Jahr erreicht hat.

Ao. 1603. Kam Szekely Moses, ein *Lo fö nemes ember*, mit einem Schaaren Türken u. Tataren ins Land, plünderte u. sengte zuerst die Klausenburger Vorstädte, dann zog er nach Bistritz,

f. 3 f. Mediasch u. unterwarf sich alles. Gral. Basta mußte sich gegen// Szamos Ujvár zurückziehen. Schäßburg war ihm ein Hinderniß denn da lagen 3 kayserl. Hauptleute, nemlich Joh. Koppa, Urban Bergmann, Friedrich Pettinger mit ihren Fähnlein. Szekely rückte heran, belagerte die Stadt von 3 Seiten, ein Lager stund bei Holdvilag, eines bei Ebeschdorf, eines bei Weißkirschen. Da die Stadt sich ihm nicht ergeben wolte, wurde selbe von Weißkirch her u. am Kreutzberg stark beschoßen. Den 19-ten Juni trieb der Feind das Stadt Vieh u. die Kuh Heerde davon. Die Bürger, so sie ihr Vieh retten wollten, thaten einen Ausfall, wobei 60 Bürger niedergemacht wurden, die übrigen retteten sich in die Wälder. Die 60 gebliebenen wurden in die

¹³ Paranteză a copistului din sec. XVIII.

Stadt gebracht u.mit großen Wehklagen begraben. Inzwischen war Raduly Waida, ein aliirter des Kaisers, bei Kronstadt ins Land kommen. Diesem schikte Szekely den Imets Mihaly u. Mako Györgj mit vielen Volk entgegen, wurden aber beide von Ratz Györgj, der es mit ihme hielt, geschlagen u. büßten beide das Leben ein, u. wurden ihm dem Raduly zugeschikt. Szekely hub jezt die Belagerung auf u. rückte dem Raduly entgegen, wurde aber auch, *deto* 17 Juni gänzlich geschlagen u. selbst in der Flucht mit einen Spieß durchstochen, sein Haupt abgehauen u. nach Kronstadt geführt. Bétkes Bassa kam mit seinen Türken durch die Flucht davon. Unterdeßen war die Pest in Schäßburg aufgebrochen, die eine jämmerliche Verwüstung angerichtet. Die Hungersnot kam dazu, indem ein Kübel Korn hier zwar um 10 Fl., in Nösen aber 24 Fl. u. in Klausenburg gar 40 Fl. gegolten.

Petrus Spinoza so mit seinen Volk nur einen Monath in Schäßburg gewesen, auf diese ist von allerlei Proviant spendiret worden 1130 Fl.

Auf Joh. Koppa u. Petinger seyn zugleich 28000 Fl. erogirt worden. Extraordinaire haben die Bürger 5000 Fl. auf sie spendiret. In diesen trübseligen Jahr ist auch großen Viehsterb gewesen.

f. 3 v. Außer diesem hat die Stadt auch dem Gral. Basta selbst/ vor die Pragmerianische [?] Soldaten 28000 Fl. vorgeschossen, dafür derselbe der Stadt die Dörfer Czikmantor, Kis- u. Nagy Kend, Szönaverös, Maldorf, Sz. Iván im Kükellöer Comitatz, dann Also- u. Felső Szederjes, Reten, Moha, Woldorf, Palos im Albenser Comitatz, aber ohn allen Effect, zur Sicherheit verschrieben (die darüber gestallte Urkunde liegt hier in Abschrift, sub N. 1 bei).

Ao. 1604 den 21-ten Januar kommt Caspar Genth mit seine Compagnie Wallonen zu Schäßburg an. Es waren 55 Kopf u. lagen bis in Aug. hier. Auf

sie sind aufgegangen 32000 Fl., Ein 40-er alter Wein hat gegolten 128 Fl., ein 40-er neuer Wein 100 Fl., ein Kübel Korn 5 Fl., ein Kübel Hafer 3 Fl. Capitain Salamon hat 8 Monath hier gelegen u. sind auf ihn gegengen 31142 Franc. Hörssel ist zu Kaisd gelegen 8 Monath lang u. ist auf seine Compagnie gegangen 38561 fl. *Item* auf die Planische blaue Fahne haben die unserigen von der Stadt errogirt 15766.

Notandum daß unser Stuhl auch denen so in Repser Stuhl gelegen, contribuiren müßen. Mehburg allein hat des Haersel Lieutenant nach Szász Kézd an baaren Geld, Wein, Fleisch, Korn, Hafer, spendiert 7734 fl. Erkedt hat ebenermaßen mehr spendirt als 10000.

In diesen Jahr, den 26-ten Juli hat Schäßburg abermals 6000 Fl. zu Bezahlung der Wallonnen u. zum Empfang des Kayserlichen Comissarien Paul Krausenek, Karl Imhof u. Thom. Gr. v. Capreol vorgestekt, wofür ihr die Zehnden im Schäßburger Stuhl, aber auch ohne Effect, verschrieben worden (die Abschrift dieser Urkunde liegt sub N. 2 bei).

.....

 Es liegt annoch (sic!) ein eigenhädig unterfertigtes Brief, den Kaiser Rudolpf (sic!) an den Schäßburger Magistrat erlaßen, u. worinnen er ihre Treue u. Anhänglichkeit gnedigst anerkennt, lobet u. ihr seine Bepfälhe erspricht, im Archiv.

3. *Wann ist die Stadt durch d[en] Waiwoden Bathori auf die Seite des Zapolya gebracht worden?*¹⁴

Hievon ist mir nichts bekannt, kann mich auch nicht besinnen in einiger Geschicht einiges

¹⁴ Și această frază, redată aici cu *italics* este o notă marginală, pe coloana albă (nescrisă) din stânga textului, în partea inferioară a paginii.

f. 4 f. Merkmal angetroffen zu haben. In// oberwähnten, Ao. 1773 in hiesigen Thurmknopf gefundenen Mscr. finde ich ad Ann. 1528 nur so viel angemerkt:

[Cronica din globul cruciger al Trunului cu Ceas. Frament 2].

Ao. 1528 wird diese unsere Stadt Schäßb. von Fürsten Bathory István /: er war nicht Fürst sondern, nach dem Mscr. des seeligen H. Mich. Gunesch (sic!), Past. Kelnek., p. 6, der leiblichen Natur des nachgehends erwählten Fürsten u. darauf gewordenen Königs in Polen, Steph. Bathory. Nach der Schmeitzelschen Genealogischen Tabelle, war er Palatinus unter König Ludwig II. u. Waiwod von 7bürgen unter Joh. Zapolya, ein Sohn des bei Mohacs gebliebenen Steph. Bathori de Somlyo:¹⁵ belagert, richtet nichts aus, verbrennt einen Theil der Stadt u. ziehet unverrichteter Sachen ab.

.....

.....

Ao. 1713 brennt der größte Theil der Burg in Schäßburg ab.

Ao. 1733 wurde die Stadt Schäßburg wegen ihrer 3 Zehend Gaerten jenseits der Kokel evociret, doch behielt sie dieselben, aus allerhöchsten Milde, auch weiter hin.

Ao. 1749 im Sept. hatte Schäßb. das Unglück daß die ganze untere Kirche auf dem Markte wegbrannte.

Ao. 1778 kam den 6-ten August eine ungeheure Menge Heuschrecken vom Udvarhelyer Stuhl hier an, welche aber von den Bürger mit Lärm fortgescheut wurde.

¹⁵ Paranteză originală a copistului din sec. XVIII.

Traducerea în limba română a cronicii:

f. 1 f. Memorabilia Schaessburgensia.

*Domnul abate Eder*¹⁶ *îl întreabă pe St v. Sternheim:*

*1. Dacă originalul diplomei lui Ioan Zapolya, din 1532, prin intermediul căreia sunt confirmate câteva prevederi de-ale regelui Vladislav și câteva articole de-ale sighișorenilor, [emisă] cu ocazia cuceririi cetății, este de găsit în arhivă, sub ce număr arhivistic și dacă mai este prevăzută cu sigiliu?*¹⁷

La aceasta, Sch. v. St. răspunde: acest original care, deși nu mai avea sigilul, păstra totuși, după câte îmi amintesc, întreg șnurul de care atârna sigilul, se mai afla, cu adevărat, printre documentele¹⁸ arhivei [orășenești], în timpul notariatului meu (care a fost între 1756-1775). Dar cum bolta¹⁹ în care este păstrată arhiva a suferit pagube din cauza ploii și amenința să cadă, s-a considerat necesar ca aceasta să fie demolată și să se dreagă locul cu pricina. Aceasta s-a întâmplat cam în anul [loc gol în ms.].

Dar pentru asta a trebuit să se golească mai întâi arhiva, s-a lucrat cu nepăsare și înscrisurile care mai înainte erau bine separate după diferitele obiecte cuprinse în ele, au fost împachetate laolaltă în sertare mari, pentru a le pune în siguranță în timpul lucrărilor. Deși clădirea arhivei este iarăși în ordine, vechile înscrisuri sunt totuși în cea mai mare dezordine, pentru că nimeni nu vrea să lucreze acolo pe gratis. Printre altele, și pomenita diplomă originală a fost amestecată undeva printre alte înscrisuri. În felul acesta, când ea a fost căutată deunăzi în arhivă, ea nu a putut fi găsită de loc. Între timp nu

¹⁶ Joseph Karl Eder (1760-1810), abate catolic și directorul Școlii normale din Sibiu, cunoscut pentru preocupările sale istorice.

¹⁷ Fragmentul de text redat aici cu *italics* este în original o notă marginală, pe coloana albă (nescrisă) din partea dreaptă a textului.

¹⁸ În text: *war [...] im Archiv vorrätbig*, rom. = exista în depozitul/ fondurile arhivei.

¹⁹ Încăperea boltită.

mă îndoiesc deloc că dacă acea [diplomă] o să fie căutată cu sârguință, adu-mecând-o mai în tihnă (sic!), ea, negreșit, o să fie de găsit.

2. *Dacă, în documentele de acolo, nu se poate găsi vre-o dovadă despre devotamentul orașului față de Casa de Austria?*²⁰

Despre devotamentul orașului Sighișoara față de Casa Imperială de Austria, nu îmi aduc aminte să fi remarcat în această arhivă oarece diplome importante, care [în general] au fost emise ca dovezi în procese. În schimb, alte *facta* și, în special, incidente foarte triste pe care le-a provocat acest devotament, se găsesc ca cele mai convingătoare dovezi [în acest sens]. Istoria Transilvaniei oferă descrierea amănunțită a domniei frământate și inconstante a principelui de

f. 1 v. odinioară, Sigismund Bathory. Acest principe tânăr/ a preluat domnia în Ao. 1588, după moartea [tutorelui său, János Ghiczy²¹, care a fost numit] din cauza minoratului său; dar, după câțiva ani, s-a săturat de ea [de domnie] atât de tare încât umbla cu tot felul de gânduri cum să se elibereze de domnia țării. El a călătorit deja în Ao. 1597 la Praga și i-a propus împăratului Rudolf²² schimbul principatului transilvănean cu principatele Oppole și Ratibor din Silezia, ceea ce s-a și întâmplat imediat după aceea, prin intermediul lui Bocskay²³. Deoarece s-a căit imediat pentru schimbul făcut, a venit pe neașteptate la Cluj, fără să-i pese de preamiloștivil împărat, [și] țara i-a jurat credință, acordându-i nestingherită domnia. Pentru a doua oră l-a încercat pe împărat și a încheiat, prin împuterniciții săi, un Instrument de

²⁰ Și această frază, redată aici cu *italics* este o notă marginală, pe coloana albă (nescrisă) din partea dreaptă a textului.

²¹ Nobil maghiar care a deținut mai multe funcții militare (comandant al cavaleriei din Gyula, căpitan al Oradiei) și a devenit guvernatorul Transilvaniei, tutorele principelui-minor Sigismund Bathory. A murit de fapt în 1589.

²² Rudolf al II-lea de Habsburg, împărat romano-german (1576-1612), rege al Bohemiei și al Ungariei. A fost pivotul central al forțelor creștine din Războiul de 13 ani (1593-1606), aliatul principal a lui Sigismund Bathory, Mihai Viteazul și Radu Șerban.

²³ Viitorul principe, Ștefan Bocskay.

Cesiune formal, în data de 6 aprilie 1599. Între timp l-a chemat pe vărul său, pe cardinalul Andrei Bathory, episcopul de Varmia, să-i predea principatul. Cum acesta și-a pierdut viața²⁴ s-a iscat în Transilvania o anarhie jalnică. Sigismund s-a declarat iarăși ca principe al Transilvaniei și a fost acceptat de către mulți, mai ales de către aceia care au fost tratați cu asprime de către Mihai Vodă și de către generalul Basta. Atunci apăreau când susținătorii principelui când oștile lui Basta. Când o partidă trebuia să părăsească puterea venea contrapartida și lua locul celor de mai înainte și, în cele din urmă, mistuia ceea ce lăsa în urmă cei de dinainte.

Când în anul 1773, Turnul cu Ceas a trebuit să fie reparat, s-a găsit în globul cruciger, pe lângă diferite copii ale unor privilegii, și o consemnare istorică a strămoșilor acestui oraș, din care a fost luat următorul fragment.

[Cronica din globul cruciger al Turnului cu Ceas. Fragmente].

Ao. 1601. Când generalul Basta și Mihai Vodă cu oștile lor au venit în țară și s-au hodinit lângă Cluj, clujenii au trebuit să plătească o cauțiune de 20000 Fl., au cerut îndurare și s-au predat, ceea ce au făcut și au trebuit să facă și Brașovul, Mediașul și Bistrița. În cele din urmă, oștile lui Basta au ajuns și la Sighișoara, au cerut și de aici o mare sumă de bani, care a trebuit achitată iar orașul a ajuns în așa sărăcie și datorii încât a trebuit să se împrumute cu 30000 Fl.²⁵//

f. 2 f. După ce Basta s-a retras la Sătmar, au venit oștile lui Sigismund Bathory, [și] atât au tratat [cu autoritățile orașenești] până când au fost lăsați în orașul de jos, pe încredere și credință; au rămas acolo mai multe zile în pace, dar cu toate acestea au căutat cale și prilej cum să poată cuceri cetatea cu viclesug.

²⁴ Învins de Mihai Viteazul la Șelimbăr, 18/28 octombrie 1599, principele-cardinal Andrei Bathori a încercat să fugă în Moldova, la aliatul său Ieremia Movilă. Interceptat în secuime de o ceată de secuți rebeli, trecuți de partea noului stăpân al Transilvaniei, Mihai Viteazul, Andrei Bathory a fost ucis împreună cu companionul său, Miklos Miko.

²⁵ În text: repetiție: “încât orașul a trebuit să facă datorii de 30000 Fl.”.

Cam pe atunci, Haller Gabriel și-a adăpostit vinurile în cetate. Dar cum Haller era de partea împăratului, a început să ducă [butoaiile cu] vinul din cetate. Când la 14 decembrie 1601, întocmai când era ținută predica, vinurile ar fi trebuit să fie scoase din cetate și carele au ajuns sub poarta principală, ungurii au oprit carele cu vinuri, au atacat prin surprindere poarta, și astfel secuii (sic!) au năvălit cu putere mare în cetate, au început să omoare oamenii, au năvălit în case, au spart bolțile²⁶, lăzile și pivnițele, au jefuit și au prădat totul în calea lor, i-a dezbrăcat în așa ger cumplit pe cei mici și pe cei mari, încât au trebuit să fugă dezbrăcați și goi (sic!) în satele învecinate. Mulți cetățeni și-au pierdut viața, printre alții 2 preoți: Simon Czekelius din Netuș și Lucas Wyhtins din Daia, care s-au fost aflat la predică. Și mai mulți au fost răniți care, până la urmă, au murit cu toții, chiar dacă au fost răniți ușor. *In Summa*, nu se poate descrie ce jale și nenorocire a fost. După unguri și secui au venit cazacii și au pus mâna pe ce a fost mai bun deoarece au dobândit din marea Biserică din Deal bogăție mare de pocale din argint, hainele liturgice ale Sf. Nicolae și ale celor 12 apostoli, precum și alte *statuas* sfinte din argint. Ostășimea nu a lăsat nimic necăutat, a deschis mormintele și le-a jefuit, ba chiar și locurile și încăperile ascunse au fost căutate, încât nu a putut rămâne nimic ascuns. Era o stare jalnică. Sărmanii cetățeni nu aveau liniște în casele lor. Secuii au împărțit totul după bunul plac, se purtau obraznic și se făleau în casele noastre și socoteau că o să locuiască pentru totdeauna în ele; considerau totul ca proprietate a lor și numeau orașul cu numele lor, *Nemesvar*²⁷, [și] socoteau că nu o să mai fie locuit de germani niciodată./

²⁶ Este vorba despre firidele cu boltă din zidurile caselor, folosite ca loc de depozitare pentru diferite bunuri.

²⁷ Orașul nobililor

f. 2 v. Ștefan Csaki²⁸ l-a pus pe Mako György în calitate de căpitan general, împreună cu Egri Györgj, în locul primarului, care țineau să gospodărească totul în oraș și [împărțeau] dreptatea, ceea ce s-a întâmplat fără știința și împotriva voinței principelui. Acesta se afla la Deva și purta doar numele de principe, căci Csaki administra totul în țară. Secuții au stăpânit cetatea [Sighișorii] de la 14 decembrie 1601 până în iulie 1602. Pe dinafară vroiau totuși să pară și ei creștini și își țineau slujbele bisericesti în mănăstire/: biserica evanghelică de jos:/²⁹, cetățenii au trebuit să se mulțumească cu capela, unde le ținea slujba diaconul Matth. Göldner, pe jumătate dezgolit și gol. Căci preotul paroh Petr. Surius³⁰ și restul preoțimii au fost nevoiți să fugă. Întregul sfat [orășenesc] era ținut în arest și adesea s-a hotărât asupra lor [a membrilor sfatului orășenesc] să fie uciși, fără să se țină cont că au plătit o cauțiune de 8143 Fl. și peste aceștia 100 de ducați, pe lângă care orașul a mai plătit 7000 Fl. și 613 câble de grâu /: care atunci valora 5 Fl.:/³¹. Toată prada s-a ridicat la 50000 Fl., fără comorile bisericesti. Din Lada Orașului³² au fost luați, separat, 3000 Fl.. După cauțiune și impunere, Csaki, îndemnat de Satan, i-a dat lui Paladi György porunca să ucidă la timp de noapte sfatul [orășenesc] întemnițat. Doar Dumnezeu a abătut inima aceluia înspre milă, de nu a îndeplinit porunca. S-a vorbit însă că Ștefan Csaki, care în vremea aceea rezida la Mediaș, nu a putut să se odihnească în noaptea

²⁸ Nobil maghiar, comandant de câmp al armatei transilvănene, a trecut, pe rând, de partea lui Basta și apoi de cea a lui Sigismund Bathory. A fost și guvernatorul Transilvaniei.

²⁹ Paranteză a copistului din sec. XVIII. Este vorba de Biserica Mănăstirii.

³⁰ Despre Petrus Sarius știm că s-a născut în Criș, probabil fiu al preotului acestei parohii, Petrus Saur. A studiat la Wittenberg în jurul anului 1579. La 13 februarie 1586 primește funcția de preot al orașului Sighișoara, din 1590 decan (protopop). În jurul anului 1600 locuiește sigur în Mediaș. Participă la sinodul parțial al Bisericii Evanghelice C.A. întrunit după moartea lui Lucas Unglerus din 1600 și la sinodul de alegere a noului superintendent (episcop) din 1601 în calitate de decan. Moare în 1603. (Karl Fabritius, *op.cit.* pp. XV).

³¹ Paranteză a copistului din sec. XVIII.

³² Trezoreria orașului.

aceea din cauza muștrărilor de conștiință și că în dimineața următoare a simțit o bucurie mare, când a auzit că porunca sa nu a fost îndeplinită.

Între timp au murit cu toții, în scurtă vreme (sic!). Doar Steph. Henneng și-a continuat viața, astfel încât a ajuns cel de-al 1608-lea an.

Ao. 1603. A venit Moise Secuiul, un *Lo fö nemes ember*³³, cu o ceată de turci și tătari în țară, a jefuit și pârjolit suburbiile Clujului, apoi a mers la Bistrița, Mediaș și și-a supus sieși totul. Generalul

- f. 3 f. Basta a trebuit// să se retragă spre Gherla. Sighișoara i-a fost o stavilă deoarece acolo stăteau 3 comandanți imperiali, și anume Joh. Koppa, Urban Bergmann, Friedrich Pettinger, cu stegulețele lor³⁴. Szekely s-a apropiat, a asediat orașul din trei părți: o tabără stătea la Hoghilag, una la Ibașfalău³⁵, una la Albești. Deoarece orașul nu a vrut să i se predea, a fost bombardat cu putere dinspre Albești și de pe Dealul Crucii³⁶. În 19 iunie dușmanul a mânat de aici³⁷ vitele orașului și ciurda de vaci. Cetățenii care au vrut să-și salveze vitele au făcut o ieșire din cetate, la care au fost uciși 60 de cetățeni, ceilalți s-au salvat în păduri. Cei 60 rămași [pe câmpul de luptă] au fost aduși în oraș și îngropați cu bocete mari. Între timp, Radu Vodă³⁸, un aliat (sic!) al împăratului, a venit în țară, la Brașov. Szekely i-a trimis împotriva lui pe Imets Mihaly și pe Mako Györgj, cu multă oaste, însă amândoi au fost bătuți de către Gheorghe Raț, care ținea cu el [cu Radu Șerban]³⁹, și au plătit amândoi cu viața, și i-au fost trimiși [ca prizonieri] lui Radu. Szekely a ridicat

³³ Termenul *Lo fö*-definește un grad militar în trupele secuiești-*primi pilus* (în lb. latină), iar *nemes ember*-arată că făcea parte din nobilimea secuiască.

³⁴ Steguleț = unitate militară mai mică.

³⁵ În text: *Ebeschdorf*, traducerea germană a toponimului maghiar *Ebesfalva*, rom. = Ibașfalău, vechiul nume al Dumbrăveniului.

³⁶ În text: *Kreuzberg*.

³⁷ Adică a capturat.

³⁸ Radu Șerban, voievodul Țării Românești (1602-1611). A fost exponentul boierimii antiotomane a lui Mihai Viteazu, continuând politica acestuia, alături de Vulturul Bicefal, împotriva Semilunii. A fost colaboratorul generalului imperial G. Basta până în 1606 când s-a încheiat pacea între cele două imperii, la Zsitvatorok.

³⁹ Gheorghe Raț era unul dintre căpitaniii lui Mihai Viteazul, care și-a continuat activitatea militară și în timpul domniei lui Radu Șerban.

atunci asediul și a mers împotriva lui Radu, însă a fost bătut și el, în 17 iunie, fiind el însuși străpuns cu o suliță în timpul fugii [de pe câmpul de luptă], capul fiindu-i tăiat și dus la Brașov. Bekteș Pașa⁴⁰ și turcii săi au scăpat prin fugă. Între timp a izbucnit ciuma în Sighișoara,⁴¹ care a provocat o pustiire cumplită. Pe lângă aceasta a venit și foametea, prin aceea că o câblă de grâu costa aici 10 Fl., însă la Bistrița era 24 Fl. iar în Cluj chiar 40 Fl.

Lui Petru Spinoza care a fost la Sighișoara cu oastea sa doar o lună, i-au fost date în acest timp tot felul de provizii în valoare de 1130 Fl.

Pe Johann Koppa și pe Petinger s-au cheltuit 28000 Fl. deodată. *Extraordinaire*, cetățenii au cheltuit cu ei 5000 Fl. În acest an jalnic a fost și mare molimă printre vite.

- f. 3 v. În afară de acestea, orașul i-a achitat și generalului Basta,/ pentru soldații săi⁴², 28000 Fl., [bani] pentru care acesta [generalul] i-a făgăduit în scris orașului, satele: Țigmandu, Chendu Mare și Mic, Senereuș, Viișoara (Domald), Sântioana [?] în comitatul Târnave, apoi Mureniul de Sus și de Jos, Retiș, Mușna [?], Văleni (Dombos)⁴³ și Paloș în comitatul Alba, însă fără niciun efect (diploma emisă în acest sens este redată în copie, aici *sub N. 144*).

Ao. 1604, în 21 ianuarie a ajuns la Sighișoara Caspar Genth cu compania sa. Au fost 55 de capete și au stat aici până în august. Pe ei s-au cheltuit 32000 Fl., o măsură⁴⁵ de vin vechi valora 128 Fl. iar o măsură de vin nou 100 Fl., o câblă de grâu 5 Fl., o câblă de ovăz 3 Fl.

Căpitanul Solomon a stat aici 8 luni și s-au cheltuit cu el 31142 Fl.

Franc. Hørsel a stat la Saschiz vreme de 8 luni și pe compania lui au mers 38561 fl..

⁴⁰ Bekteș Pașa, din Tmișoara, aliatul lui Moise Secuiul.

⁴¹ Ciuma din 1903 a făcut 2000 de victime, printre care și preotul Petrus Sirius.

⁴² În text: *Pragmerianische* [?] *Soldaten*, rom. = „soldați praghezi” [?].

⁴³ Pe șoseaua Făgăraș-Rupea, la 5 km NE față de Șaros.

⁴⁴ Deși anunțată, diploma nu apare în ms. de față.

⁴⁵ În text: *40-er*, rom. = *patruzecime*.

Item, pe steag albastru⁴⁶ a lui Plan, au cheltuit ai noștrii, de la oraș, 15766 Fl. *Notandum* că scaunul nostru a trebuit să contribuie și la [întreținerea] acelor care au stat în scaunul Rupea. Doar Beia i-a plătit locotenentului Haersel [care staționa] la Saschiz 7734 Fl. în bani gheață, vin, carne, grâu și ovăz. De asemenea, Archita a plătit mai mult de 10000.

În acest an, în 26 iulie Sighișoara a plătit încă odată 6000 Fl. pentru plata valonilor⁴⁷ și pentru primirea comisarilor imperiali Paul Krausenek, Karl Imhof și Thom. conte de Capreol, [bani] pentru care i s-a făgăduit în scris, dar tot fără efect, dijmele din scaunul Sighișoara (o copie a acestei diplome este redată aici, *sub N. 2*⁴⁸).

.....
.....
În arhiva [Sighișorii] mai există o scrisoare autografă a împăratului Rudolf, emisă pentru magistratul sighișorean, în care laudă și recunoaște cu milostivire credința și devotamentul lor, și le trimite [diferite] porunci.

3. *Când a fost adus orașul de partea lui Zapolya, de către voievodul Bathory?*⁴⁹

Despre aceasta nu știu nimic, nici nu îmi amintesc să fi întâlnit oarece informații în vreo istorie.

f. 4 f. În// sus-menționatul manuscris, găsit în 1773 în globul cruciger de aici, găsesc consemnat *ad annum* 1528, doar atât:

[Cronica din globul cruciger al Turnului cu Ceas. Fragment 2].

Ao. 1528 acest oraș al nostru, Sighișoara, este asediat de către principele Bathory István /: el nu a fost principe, ci, potrivit manuscrisului răposatului

⁴⁶ Steag albastru= unitate militară cu uniforme albastre.

⁴⁷ Este vorba despre mercenarii valoni din oastea lui Basta.

⁴⁸ Nici această copie nu apare în ms. de față.

⁴⁹ Și această frază, redată aici cu *italics* este o notă marginală, pe coloana albă (nescrisă) din stânga textului, în partea inferioară a paginii.

domn Mich. Gunesch (sic!), past[or] de Câlnic⁵⁰, p. 6, era doar din sângele principelui pomenit mai apoi și devenit în cele din urmă rege al Poloniei, Ștefan Bathory. Potrivit tabelor genealogice a lui Schmeitzel⁵¹, el a fost palatin sub regele Ludovic al II-lea⁵² și voievod al Transilvaniei sub Ioan Zapolya, un fiu a lui Stephan Bathory de Somlyo, cel rămas pe câmpul de luptă de la Mohacs:⁵³, nu a reușit nimic, a ars o parte din oraș și s-a retras fără izbândă.

.....

.....

Ao. 1713 a ars cea mai mare parte a Cetății din Sighișoara.

Ao. 1733 orașul Sighișoara a fost chemată la proces din cauza celor 3 grădini ale dijmei [?], însă le-a păstrat în continuare, din cea mai înaltă milă⁵⁴.

Ao. 1749, în septembrie, Sighișoara a avut ghinionul ca întreaga biserică de jos, din târg⁵⁵, să ardă.

Ao. 1778 în 6 august a venit aici o mulțime înspăimântătoare de lăcuste din scaunul [secuiesc] Odorhei, care însă a fost alungată de către cetățeni cu gălăgie.

⁵⁰ Este vorba, desigur, de Andreas Gunesch (1648-1703), preotul Sebeșului, cu vaste preocupări istorice. Vezi Adolf Armbruster, *Dacoromano-Saxonica. Cronicari români despre sași. Românii în cronica săsească*, București, 1980, p. 59.

⁵¹ Brașoveanul Martin Schmeitzel (1679-1747), a ajuns consilier regal al Curții Prusace și profesor de istorie și de drept la universitățile din Halle și Jena. A fost cel mai complex istoric sas, reușind să-și tipărească o buă parte din lucrările sale. Vezi A. Armbruster, *op.cit.*, p. 70-71.

⁵² Ludovic al II-lea Jaggiello, rege al Ungariei 1516-1526, a căzut în bătălia de la Mohacs.

⁵³ Paranteză originală a copistului din sec. XVIII.

⁵⁴ Expresia cea mai înaltă milă exprimă de obicei recunoștința față de autoritățile chezaro-crăiești. Din această frază lapidară se poate astfel înțelege că judecata a fost ținută direct de autoritățile imperiale.

⁵⁵ Este vorba de Biserica Spitalului.

SCHÄBBURGER CHRONIKEN (I) **(Zusammenfassung)**

In den vorliegenden Seiten wird, zum ersten Mal in der rumänischen Historiographie, ein Bericht aus der 2-ten Hälfte des 18. Jh. veröffentlicht. Dieses beinhaltet drei Fragen welche der katholische Abt und Historiker, Joseph Karl Eder dem schäßburger Notar, Martin Gottlieb Schech von Sternberg gestellt hat, und welche sich auf eventuelle Beweise der Loyalität der Stadt Schäßburg gegenüber den Kaiserlichen Hause von Habsburg, im 16. Jh., beziehen. Die Antworten des schäßburger Notars beinhalten wichtige Informationen über die Lage des Stadtarchivs in der 2-ten Hälfte des 18. Jh., einen Auszug aus dem Schäßburger Turmknopfchronik, verfasst von den berühmten Chronist Georg Kraus, Auszug welches sich auf die Erignisse der ersten Jahren des 17. Jh. bezieht, und, letztendlich, historisch-genealogische Daten über den siebenbürgischen Wojewoden Stephan Bathory, aus der 1. Hälfte des 16. Jh. Der Text beinhaltet, am Ende, vier chronistische Aufzeichnungen über schäßburger ereignisse aus dem 18. Jh.

Diese Ausgabe hat als Vorlage das Original des Berichtes aus dem Staatsarchiv aus Neumarkt/Mureș, und ist auch mit eine rumänische Übersetzung versehen. Diese Arbeit ist der Grundstein einer kritischen Edition aller Schäßburger Chroniken, welche die beide Authoren in den nächsten Jahren planen.

Cuvinte cheie: cronici, Sighișoara, secolul al XVII-lea, arhivă, istorie.

Stichworte: Chroniken, Schässburg, 17. Jahrhundert, Archiv, Geschichte.

